

FOKUS standardi

Individualna procena – Ulaz u pravosuđe usmereno na dete

Decembar 2021. godine

Focus
Working together
for children in criminal
proceedings

Projekat FOKUS sufinansira Program
Evropske unije za prava, jednakost i
državljanstvo (2014-2020)

Odricanje od odgovornosti

Sadržaj dokumenta *FOKUS standardi: Individualna procena – Ulaz u pravosuđe usmereno na dete* odražava isključivo stavove autora koji je jedini za njih odgovoran. Evropska komisija ne prihvata bilo kakvu odgovornost za moguće korišćenje informacija koje on sadrži.

Sadržaj

Zahvalnost.....	4
O projektu FOKUS	Error! Bookmark not defined.
Uvod.....	5
Kako vam FOKUS standardi mogu pomoći u vašem radu?	7
Forma standarda	8
Opšte informacije o standardima:.....	9
Pregled individualne procene okolnosti i potreba dece.....	9
Individualne procene - ukratko	9
1.1 Profil: Zakoni i smernice.....	10
1.2 Profil: Ključni elementi procesa sprovođenja individualnih procena odnose se na sledeće:.....	10
1.3 Profil: Sistem koji podržava procese individualne procene.....	13
1.4 Profil: Individualne procene iz perspektive praktičara	13
1.5 Profil: Dečja perspektiva	14
FOKUS standardi	15
Pregled standarda	15
Standard br. 1: Holistički i sveobuhvatno	17
Standard br. 2: Inkluzivno.....	18
Standard br. 3: Participatorno.....	19
Standard br. 4: Proces usmeren na dete i osetljiv na potrebe deteta	21
Standard br. 5: Kontinuirano i blagovremeno	22
Standard br. 6: Multidisciplinarno i kolaborativno.....	23
Standard br. 7: Kvalitet	25
Standard br. 8: Odgovarajući resursi i održivost.....	26
Standard br. 9: Usmerenost na uticaj	27
Standard br. 10: Usmerenost na napredak (Doprinos učenju)	28

Zahvalnost

Ovi **Standardi** su izrađeni u okviru projekta FOKUS i predstavljaju deo FOKUS alata i resursa. Ova verzija je izrađena za sprovođenje procesa pilotiranja u okviru projekta FOKUS u 2021. godini u Bugarskoj, Holandiji, Srbiji, Rumuniji i Grčkoj. Nameravamo da prikupimo i predstavimo znanje i resurse relevantne za Standarde tokom projekta i da objavimo konačnu verziju na kraju projekta 2022. godine.

Rebeka O'Donel (Child Circle) je preuzela vodeću ulogu u izradi Standarda, uz dragocen doprinos Silvije Randaco, ekspertkinje za maloletničko pravosuđe, Anemike Voltuis, istraživačice, medijatorke i trenerkinje, Mariame Dialo, regionalne menadžerke programa za pristup pravdi Regionalne kancelarije Terre des hommes za Evropu, i Orinde Đoni, regionalne koordinatorke projekta FOKUS, kao i naših partnera - Centra za prava deteta (Srbija), Defence for Children (Holandija), SAPI (Bugarska), Terre des hommes Hellas (Grčka) i Terre des hommes Romania (Rumunija).

0 projektu FOKUS

FOKUS¹, projekat koji finansira Evropska unija (2020 – 2022), usmeren na promovisanje i podržavanje ispunjenja obaveza koje propisuje EU u pogledu sprovođenja **individualnih procena potreba i okolnosti dece uključene u krivični postupak, bilo da li su žrtve, optuženi ili osumnjičeni**. Ove obaveze su utvrđene u tri direktive EU koje se odnose na borbu protiv seksualnog zlostavljanja i eksploatacije dece², prava žrtava³ i procesne zaštitne mere⁴, prenete u nacionalno pravo, a ponekad i dopunjene nacionalnim pravom.

Krajnji cilj ovog projekta je da podrži pravosuđe usmereno na dete i da obezbedi da deca u kontaktu sa zakonom, bilo da su žrtve ili optužena, dobiju individualizovani tretman i da imaju pristup personalizovanoj podršci i odgovorima, uključujući i kroz procese restorativne pravde. Partneri na projektu FOKUS vide sprovođenje **procesa pouzdane i multidisciplinarne individualne procene kao ulaz u pravosuđe usmereno na dete**. FOKUS je naročito usmeren na sledeće:

1. Stvaranje sistematičnih praksi individualne procene koji se češće primenjuju u slučaju dece uključene u krivični postupak.
2. Izgradnja znanja, kapaciteta i veština profesionalaca koji se bave maloletničkim pravosuđem u vezi sa standardima, alatima, postupcima i procesima u korišćenju multidisciplinarnih individualnih procena dece u krivičnim postupcima.
3. Izgradnja znanja i kapaciteta dece u vezi sa pravima koja imaju u krivičnopravnom sistemu i osnaživanje dece da postanu pokretači promena i zalažu se za pravosuđe usmereno na dete.

Projekat je omogućio učenje kroz međunarodnu razmenu praksi između pet ciljnih zemalja: Bugarske, Grčke, Srbije, Rumunije i Holandije. Partneri na projektu FOKUS su identifikovali raskorak između teorije i prakse sprovođenja individualne procene, odnosno nedostatke koji su rešavani tako što su profesionalcima pruženi novi, praktični alati i resursi za primenu i sistematizovanje procesa i prakse individualne procene u njihovim zemljama.

Glavni FOKUS alati i resursi koji su izrađeni su sledeći:

1. FOKUS standardi: pružaju vodeće principe za sprovođenje individualnih procena za decu koja su uključena u krivični postupak, uključujući poštovanje Povelje o osnovnim pravima i Konvencije UN o pravima deteta (alat)
2. Alat za samostalno razmatranje primene FOKUS standarda: prati FOKUS standarde i pomaže relevantnim akterima i profesionalcima u razmatranju toga kako se standardi primenjuju ili kako se mogu bolje primeniti u njihovoj praksi ili u nacionalnim sistemima (alat)
3. FOKUS - Alat za mapiranje: pomaže relevantnim akterima da preispitaju situaciju u pogledu razvoja procesa individualne procene (alat)

¹ <https://tdh-europe.org/our-work/focus-on-my-needs-working-together-for-children-in-criminal-proceedings-/7144>

² Direktiva 2011/93/EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja i seksualne eksploatacije dece i dečije pornografije.

³ Direktiva 2012/29/EU o uspostavljanju minimalnih standarda o pravima, podršci i zaštiti žrtava krivičnih dela.

⁴ Direktiva (EU) 2016/800 o procesnim zaštitnim merama za decu koja su osumnjičena ili optužena u krivičnom postupku.

4. FOKUS - Referentna tabela napretka: pomaže relevantnim akterima da identifikuju radnje za postizanje poboljšanja (alat)
5. FOKUS - Alat za planiranje pilotiranja: pomaže relevantnim akterima da planiraju aktivnosti pilotiranja kako bi poboljšali procese individualne procene (alat)
6. FOKUS - Rezime istraživanja individualnih procena dece u Evropi (resursi)
7. Međunarodni standardi ljudskih prava koji se primenjuju na prakse individualne procene (resursi)
8. Pitanja i odgovori o individualnoj proceni – Ulaz u pravosuđe usmereno na dete: ključni pojmovi i česta pitanja (resursi)
9. Materijali za podizanje kapaciteta na projektu FOKUS: priručnik za obuku, tehnički interfejs platforme i modul za e-učenje.

Uvod

Zakonodavstvo EU propisuje obaveze sprovođenja individualnih procena okolnosti i potreba dece žrtava i dece osumnjičene ili optužene za krivična dela. U zakonodavstvu EU navode se ključni elementi obaveze, ali ne precizira se ko i kako treba da sprovede ove procene. Države članice, prilikom ispunjavanja ovih obaveza na nacionalnom nivou, treba da utvrde oblik i način sprovođenja ovih procena. Važno je da se obezbedi da ključni elementi utvrđeni zakonodavstvom EU postoje u nacionalnim sistemima i praksi.

Shodno tome, FOKUS standardi su razvijeni u skladu sa zakonodavstvom EU kako bi pružili vodeće principe za sprovođenje individualnih procena dece koja su uključena u krivični postupak, uključujući poštovanje Povelje o osnovnim pravima i Konvencije UN o pravima deteta.

Oni predstavljaju temelje za poboljšanje razvoja i primene nacionalnih postupaka i praksi individualne procene. To su opšti standardi koje treba da ispune procesi nacionalne individualne procene. Standardi su izrađeni tako da se koriste u kontekstu različitih nacionalnih modela, da budu fleksibilni i da pomognu u praktičnom napretku, a ne da predstavljaju apstraktne smernice.

Resursi koji se mogu koristiti za razvoj standarda:

- ◆ Standardi kvaliteta *Promise*
<https://www.childrenatrisk.eu/promise/wp-content/uploads/sites/4/2018/04/PROMISE-Barnahus-Quality-Standards.pdf>
- ◆ Sistem pilot procene za starateljstvo ProGuard
- ◆ PAS : <https://www.egnetwork.eu/wp-content/uploads/2019/10/PAS-tool.pdf>
- ◆ Kako se sistem pilot procene može koristiti i pilotirati i ishodi
<https://www.egnetwork.eu/wp-content/uploads/2019/10/Pilot-PAS-Report.pdf>

Kako vam FOKUS standardi mogu pomoći u vašem radu?

Generalno govoreći, standardi mogu služiti za podršku nadležnim organima i praktičarima (i) u razvoju procesa za sprovođenje individualnih procena, (ii) u sprovođenju individualnih procena u skladu sa pravima deteta i (iii) u obezbeđivanju da prava i potrebe dece budu ispunjeni.

Standardi se mogu koristiti na razne načine, uključujući sledeće:

- i. Podizanje svesti o obavezama individualne procene
- ii. Pomoć u proceni situacije u pogledu razvoja sistema individualne procene i gde bi mogla da budu potrebna poboljšanja (videti takođe FOKUS - Alat za utvrđivanje situacije u pogledu razvoja sistema individualne procene i FOKUS - Referentna tabela napretka)
- iii. Pružanje podrške profesionalcima u izgradnji procesa individualne procene
- iv. Pružanje podrške profesionalcima u razvoju ili korišćenju alata individualne procene
- v. Pružanje podrške profesionalcima za zajednički rad na sprovođenju, poboljšanju ili korišćenju individualnih procena

- vi. Pružanje podrške pojedincima u radu na ostvarivanju bolje uloge u sprovođenju, poboljšanju ili korišćenju individualnih procena
- vii. Pružanje podrške za obuku profesionalaca
- viii. Pružanje podrške za praćenje postupaka individualne procene
- ix. Pružanje podrške relevantnim akterima u razmeni znanja i informacija među različitim zemljama

Standardi se mogu kontinuirano koristiti i omogućavaju postepeni napredak, a mogu i služiti kao okvir za dalju razmenu između profesionalaca na nacionalnom nivou.

Širom Evrope, Standardi mogu da pruže koristan okvir za razmenu značajnih nacionalnih praksi. Ako se periodično revidiraju, mogu se koristiti za nastavak akumuliranja dobre prakse.

Da bi se podržalo praktično korišćenje Standarda, izrađen je prateći dokument *Alat za samostalno razmatranje primene FOKUS standarda* kako bi pomogao profesionalcima i relevantnim akterima u razmatranju primene Standarda u njihovom radu.

Forma standarda

Forma standarda je sledeća:

1. Princip (ključni termin) i standard (predstavljanje principa, formulisano iz perspektive prava deteta)
2. Obrazloženje (opis obrazloženja za standard)
3. Pokazatelji (niz pokazatelja koji ukazuju na različite načine na koje se standard može ispuniti, uzimajući u obzir različite modele).

Težimo ka tome da Standardi postanu „živi“ dokument. Broj indikatora može nastaviti da raste u budućim revizijama ovog dokumenta i mogu se dalje organizovati u različite kategorije, uključujući (i) obavezanost i prihvatanje međunarodnih standarda ljudskih prava (strukturni indikatori), (ii) napore u praksi koji su uloženi u ispunjenje obaveza koje proizlaze iz standarda (indikator procesa) i (iii) indikatore koji pomažu u merenju rezultata tih napora (indikator rezultata). Takođe se nadamo da ćemo dodati upućivanja na korisne resurse, uključujući i one iz relevantnih zakona, politika i praksi.

Standardima prethodi informativni pregled procesa individualne procene, sa posebnim osvrtom na ključne elemente samih individualnih procena, kao i opšte mere koje treba da postoje kako bi se obezbedilo da se individualne procene pravilno sprovode i koriste. Zatim, takođe ukratko predstavljamo probleme profesionalaca i dece koji se javljaju u vezi sa individualnim procenama i kojima bi se te procene mogle baviti.

Opšte informacije o standardima: Pregled individualne procene okolnosti i potreba dece

Individualne procene - ukratko

Prema pravu EU i međunarodnom pravu, individualne procene uključuju ispitivanje individualnih okolnosti deteta uključenog u krivični postupak bilo kao žrtva ili osumnjičeni ili optuženi radi utvrđivanja (i) koje posebne procesne zaštitne mere su potrebne u krivičnopravnom postupku i (ii)) koje su posebne mere potrebne za rešavanje situacije deteta (potrebe za dobrobit i/ili zaštitu deteta).

Procesi individualne procene su ključno sredstvo za obezbeđivanje da se u svim merama koje se odnose na dete prvenstveno uzme u obzir najbolji interes deteta, kako zahteva pravo EU i međunarodno pravo.

Dobra praksa i međunarodne smernice u oblasti maloletničkog pravosuđa ističu značaj multidisciplinarnog i međuagencijskog pristupa usmerenog na dete u upravljanju predmetima.

To podržava koordinaciju dve obaveze koje bi država istovremeno trebalo da ispuni kada se bavi detetom, a to je pravosudni postupak u koji je dete uključeno i pitanja dobrobiti i zaštite dece koja proizlaze iz situacije u kojoj se deca nalaze.

Individualne procene treba da se oslanjaju na ove multidisciplinarne i međuagencijske pristupe usmerene na decu i da im doprinose.

1.1 Profil: Zakoni i smernice

Zakonodavstvo EU uspostavlja obaveze sprovođenja individualnih procena. Navode se ključni elementi obaveze, ali se ne precizira ko ili kako treba da sprovede ove procene. Države članice, prilikom ispunjavanja ovih obaveza na nacionalnom nivou, treba da utvrde način sprovođenja ovih procena.

Ključni propisi

Član 22. Direktive 2012/29/EU o uspostavljanju minimalnih standarda o pravima, podršci i zaštiti žrtava krivičnih dela (Direktiva o pravima žrtava)

Član 19. Direktive 2011/93/EU o borbi protiv seksualnog zlostavljanja i seksualne eksploatacije dece i dečije pornografije

Član 7. Direktive 2016/800/EU o procesnim zaštitnim merama za decu koja su osumnjičena ili optužena u krivičnom postupku (Direktiva o procesnim zaštitnim merama)

1.2 Profil: Ključni elementi procesa sprovođenja individualnih procena odnose se na sledeće:

Iz obaveza sprovođenja i korišćenja individualnih procena okolnosti i potreba dece koje propisuje EU možemo da izdvojimo sledeće ključne elemente koji čine svaki proces sprovođenja i korišćenja individualnih procena

Koja je svrha procene?

- ◆ Obezbediti da deca imaju pristup svojim procesnim pravima u skladu sa direktivama EU
- ◆ Obezbediti da se uzmu u obzir posebne potrebe dece u pogledu obrazovanja, obuke i socijalne integracije (Direktiva o procesnim zaštitnim merama)
- ◆ Služi za utvrđivanje i evidentiranje, u skladu sa postupkom evidentiranja u određenoj državi članici, takvih podataka o individualnim karakteristikama i okolnostima deteta koji bi mogli biti od koristi nadležnim organima prilikom (a) utvrđivanja da li je potrebno preduzeti neke posebne mere u korist deteta, (b) procenjivanja primerenosti i delotvornosti bilo kojih mera predostrožnosti u vezi sa detetom, (c) donošenja bilo koje odluke ili odlučivanja o pravcu delovanja u krivičnom postupku, uključujući i prilikom odmeravanja kazne (Direktiva o procesnim zaštitnim merama)
- ◆ Utvrditi posebne potrebe za zaštitom i utvrditi da li će i u kojoj meri će deca imati koristi od posebnih mera tokom krivičnog postupka (Direktivu o pravima žrtava)
- ◆ Uključiti decu u proces u cilju njihovog osnaživanja za bolje učešće u postupku u celini.

Ko koristi procenu i u koju svrhu?

- ◆ Nadležni organi prilikom (a) utvrđivanja da li je potrebno preduzeti neke posebne mere u korist deteta, (b) procenjivanja primerenosti i delotvornosti bilo kojih mera predostrožnosti u vezi sa detetom, (c) donošenja bilo koje odluke ili odlučivanja o pravcu delovanja u krivičnom postupku, uključujući i prilikom odmeravanja kazne (Direktiva o procesnim zaštitnim merama)
- ◆ Utvrditi posebne potrebe za zaštitom i utvrditi da li će i u kojoj meri će dete imati koristi od posebnih mera tokom krivičnog postupka; smatra se da deca žrtve imaju specifične potrebe za zaštitom i vrši se procena ove dece kako bi se utvrdilo da li će i u kojoj meri imati koristi od posebnih mera (Direktiva o pravima žrtava, deca žrtve)
- ◆ Različiti organi u različitim zemljama mogu biti uključeni u sprovođenje ovih odluka i pružanje doprinosa ovim odlukama. Stoga će ponekad biti potrebno da više organa rade zajedno.
- ◆ Važno je prepoznati da je individualna procena takođe veoma relevantna za lica i profesionalce koji pomažu detetu, kao što su pravni savetnik, članovi porodice i staratelji, u slučajevima u koje su uključeni.

Ko sprovodi procenu?

- ◆ Procena se pokreće u krivičnom postupku
- ◆ Sprovodi je kvalifikovano osoblje primenjujući što više multidisciplinarni pristup (Direktiva o procesnim zaštitnim merama)
- ◆ Nije navedeno (Direktiva o pravima žrtava)

Koji je obim procene?

- ◆ Uzima se u obzir detetova ličnost i zrelost, detetova ekonomska, socijalna i porodična situacija i sve specifične ranjivosti; obim i detaljnost procene se mogu razlikovati u zavisnosti od okolnosti slučaja, mera koje se mogu preduzeti ako se dete proglasi krivim za navodno krivično delo i od toga da li je dete u nedavnoj prošlosti bilo predmet individualne procene (Direktiva o procesnim pravima)
- ◆ Posebne okolnosti svakog određenog deteta žrtve, uzimajući u obzir detetove stavove, potrebe i brige (Direktiva o seksualnom zlostavljanju)

Koja je uloga deteta i koja su njegova prava?

- ◆ Neposredno učešće deteta; nosilac roditeljske odgovornosti ili druga odgovarajuća odrasla osoba i/ili specijalizovani profesionalac (Direktiva o procesnim zaštitnim merama)
- ◆ Neposredno učešće žrtve i uzimanje u obzir želja žrtve, uključujući i njenu odluku da ne želi da koristi posebne mere zaštite (Direktiva o pravima žrtava)
- ◆ Uzimaju se u obzir detetovi stavovi, potrebe i brige (Direktiva o seksualnom zlostavljanju)

Kada se procena sprovodi?

- ◆ U najranijoj odgovarajućoj fazi postupka i pre podizanja optužnice, uz neke izuzetke; na primer, ako se elementi koji čine osnovu individualne procene znatno promene, procenu treba ažurirati tokom celog postupka (Direktiva o procesnim zaštitnim merama)
- ◆ Žrtva treba da dobije procenu blagovremeno; ako se elementi koji čine osnovu individualne procene znatno promene, procenu treba ažurirati tokom celog postupka (Direktiva o pravima žrtava)
- ◆ Međutim, treba da bude moguće podići optužnicu ako ne postoji individualna procena pod uslovom da je to u najboljem interesu deteta. Na primer, kada je dete u pritvoru, a čekanje da individualna procena postane dostupna predstavlja rizik od nepotrebnog produžavanja takvog pritvora. (Direktiva o procesnim zaštitnim merama)

Izuzeci

- ◆ Prema Direktivi o procesnim zaštitnim merama, države članice treba da budu u mogućnosti da odstupe od obaveze sprovođenja individualne procene ako je takvo odstupanje opravdano zbog okolnosti slučaja, uzimajući u obzir, između ostalog, ozbiljnost navodnog krivičnog dela i mere koje bi mogle biti preduzete ako se dete proglasi krivim za takvo delo, pod uslovom da je odstupanje u skladu sa najboljim interesima deteta.
- ◆ U tom kontekstu, treba uzeti u obzir sve relevantne elemente, uključujući i to da li je dete u nedavnoj prošlosti bilo predmet individualne procene u kontekstu krivičnog postupka ili da li se predmet može voditi bez optužnice.

Zaključak

Nadovezujući se na gorenavedene elemente, u dokumentu FOKUS standardi ispunjavanje obaveze u pogledu sprovođenja i korišćenja individualnih procena shvata se kao **proces**, a ne kao jednokratna radnja, koji se odvija na multidisciplinarnan način i koji koristi čitav niz različitih profesionalaca nadležnih za rad u vezi sa detetom tokom krivičnog postupka.

Gledajući ove elemente za decu žrtve i za osumnjičenu i optuženu decu, vidimo da isti opšti principi mogu da pomognu u vođenju procesa individualne procene, te da se mogu koristiti za svu decu koja su uključena u pravosudni postupak, bez obzira na njihovu ulogu.

U centru svih procesa individualne procene je potreba za usredsređivanjem na okolnosti svakog pojedinačnog deteta, osnaživanjem detata da pristupi svojim procesnim pravima, kao i potreba za pružanjem različitim uključenim službama i profesionalcima informacija koje su neophodne za odlučivanje i primenu konkretnih potrebnih mera.

1.3 Profil: Sistem koji podržava procese individualne procene

Da bi se ispunila obaveza sprovođenja i korišćenja individualnih procena, treba da bude uspostavljen sistem, a njegovi elementi su:

- 1) Zakon (jasna obaveza)
- 2) Postupci (definicija ko, kada, kako, šta, gde, u koju svrhu)
- 3) Protokoli koordinacije (s obzirom na to da se procesi individualne procene obično oslanjaju na različite aktere koji rade zajedno na sprovođenju, korišćenju i naknadnom praćenju individualnih procena i davanju doprinosa takvim procenama)
- 4) Alati i prakse (kao što su alati za upravljanje slučajevima ili kontrolne liste)
- 5) Kvalifikovani profesionalci (obuka)
- 6) Posebni resursi (npr. specijalni slučajevi i potrebe)
- 7) Mehanizmi odgovornosti, praćenje i revizija

Dodatni materijal za čitanje

Opšti komentar br. 5 Komiteta UN za prava deteta u vezi sa Opštim merama primene (videti FOKUS - Alat za utvrđivanje situacije u pogledu razvoja procesa individualnih procena)

1.4 Profil: Individualne procene iz perspektive praktičara

Sledeći profesionalci su uključeni u individualne procene, zainteresovani su za njih ili ih koriste:

- ◆ Policijski službenici
- ◆ Advokati
- ◆ Socijalni radnici
- ◆ Tužioc
- ◆ Sudije
- ◆ Službenici koji sprovode forenzički intervju
- ◆ Probacioni službenici
- ◆ Zdravstveni radnici (uključujući lekare i psihologe)
- ◆ Lica koja rade u pritvorskim centrima
- ◆ Lica koja rade u institucijama u koje se upućuju deca
- ◆ Lica uključena u pružanje usluga deci

Pitanja za profesionalce o individualnoj proceni mogu uključivati sledeće:

- ◆ Kako da doprinesem proceni, sprovedem ili koristim procenu da pomognem detetu da pristupi svojim pravima?
- ◆ Šta treba da znam u vezi sa svojim odgovornostima i uticajem na situaciju deteta? (na primer, na postupke/zaštitne mere/ishode)
- ◆ Kako da steknem znanje o potrebama dece i situaciji u kojoj se nalaze?
- ◆ Koju ulogu imam u vezi sa individualnom procenom? Da li treba da:
  - ◆ Sprovedem procenu?
  - ◆ Doprinesem proceni?
  - ◆ Podržim dete u toku procene?
  - ◆ Razmotrim posebne potrebe određenog deteta tokom procene (npr. prevodilac)?
  - ◆ Ažuriram procenu u kasnijoj fazi postupka?
  - ◆ Koristim procenu?
  - ◆ Sarađujem sa drugim profesionalcima u korišćenju procene?

1.5 Profil: Dečja perspektiva

Deca na koju se odnose individualne procene su:

- ◆ Deca žrtve
- ◆ Deca koja bi mogla da budu žrtve
- ◆ Osumnjičena deca
- ◆ Optužena deca

Pitanja za dete o individualnoj proceni mogu uključivati sledeće:

- ◆ Da li sam informisan/a? Da li razumem postupak?
- ◆ Da li sam podržan/a? Ko mi pruža podršku i na koji način?
- ◆ Da li su ispunjene moje posebne potrebe u vezi sa procenom?
- ◆ Da li su tražili moj pristanak da učestvujem u proceni i odgovorim na postavljena pitanja?
- ◆ Na koje načine mogu da učestvujem?
- ◆ U kojoj meri je proces procene po meri deteta?
- ◆ Da li se moji stavovi čuju?
- ◆ Da li se moji stavovi poštuju?
- ◆ Mogu li da pristupim informacijama o sebi?
- ◆ Kako se poštuje moja privatnost?
- ◆ Na koji način procena obezbeđuje da mogu pristupiti svojim pravima u krivičnom postupku?

FOKUS standardi

Pregled standarda

STANDARD BR. 1 HOLISTIČKI I SVEOBUHVAATNO

Bez obzira na to da li su žrtve ili optužena ili osumnjičena, deca koja učestvuju u krivičnom postupku imaće koristi od individualne procene svih njihovih okolnosti u svrhu preduzimanja neophodnih mera kako bi se ispunile sve njihove potrebe i ostvarila njihova prava tokom krivičnog postupka i postupka zaštite i dobrobiti dece.

STANDARD BR. 2: INKLUZIVNO

Proces sprovođenja i korišćenja individualnih procena će biti prilagođen po potrebi tako da se uzmu u obzir potrebe sve dece, bez obzira na njihov uzrast, nacionalnost, lične okolnosti ili karakteristike itd.

STANDARD BR. 3: PARTICIPATORNO

Pružanje deci informacija, podrške i pomoći osnažuje ih da pristupe svojim pravima. To treba postići tako što ćete decu angažovati, saslušati, uzeti u obzir njihove stavove i dobiti njihovu saglasnost.

STANDARD BR. 4: PROCES USMEREN NA DETE I OSETLJIV NA POTREBE DETETA

Individualna procena treba da se odvija na način koji je usmeren na potrebe deteta. Prvenstveno treba uzeti u obzir najbolji interes deteta.

STANDARD BR. 5: KONTINUIRANO I BLAGOVREMENO

Individualnu procenu treba sprovesti što pre je to moguće, a možda će biti potrebno i da se ažurira. Sama procena doprinosi radnjama tokom čitavog krivičnog postupka i nakon njega.

STANDARD BR. 6: MULTIDISCIPLINARNO I KOLABORATIVNO

Dete treba da ima koristi od individualne procene koja podrazumeva multidisciplinarni i kolaborativni pristup uključenih profesionalaca.

STANDARD BR. 7: KVALITET

Individualnu procenu sprovodi kvalifikovano, obučeno osoblje.

STANDARD BR. 8: ODGOVARAJUĆI RESURSI I ODRŽIVOST

Individualna procena treba da bude proces za koji su izdvojeni odgovarajući resursi u pogledu izgradnje kapaciteta i interagencijske saradnje.

STANDARD BR. 9: USMERENOST NA UTICAJ

Individualna procena se sprovodi kao konkretna mera koja treba da ima konkretne rezultate u pogledu ostvarivanja prava i potreba dece.

STANDARD BR. 10: USMERENOST NA NAPREDAK (DOPRINOS UČENJU)

Redovan pregled iskustava u procesu individualne procene će dovesti do sistemskih poboljšanja u odgovaranju na potrebe dece u krivičnom postupku.

Standard br. 1: Holistički i sveobuhvatno

Bez obzira na to da li su žrtve ili optužena ili osumnjičena, deca koja učestvuju u krivičnom postupku imaju koristi od individualne procene svih njihovih okolnosti u svrhu preduzimanja neophodnih mera kako bi se ispunile sve njihove potrebe i ostvarila njihova prava tokom krivičnog postupka i postupka zaštite i dobrobiti dece.

Napomene o obrazloženju:

Kada su deca uključena u krivične postupke, bilo kao žrtve ili kao deca osumnjičena/optužena, država ima obavezu da ispunjava krivične odgovornosti i odgovornosti u pogledu dobrobiti i zaštite dece.

Procena individualnih okolnosti deteta (individualna procena) predstavlja ulaz za svu decu u svaki krivični postupak i postupak zaštite dece koji mogu da proizađu iz navodnog krivičnog dela. Potrebe deteta se procenjuju od samog početka. Procena takođe služi da se obezbedi da deca mogu da pristupe svom pravu na sudske postupke prilagođene deci i sve neophodne mere socijalne zaštite i obrazovanja.

Shodno tome, procena treba: (i) da uzme u obzir ukupne okolnosti deteta i (ii) da bude usmerena na sve relevantne odgovornosti države prema detetu u vezi sa pitanjem zbog kojeg se pokreće postupak (krivično pravosuđe/zaštita deteta) i (iii) da nastoji da obezbedi da se mogu pravilno proceniti sve potrebne mere za ispunjenje potreba i ostvarivanje prava deteta (holistički i sveobuhvatan pristup).

Naročito treba uzeti u obzir ličnost i zrelost deteta, detetovu ekonomsku, socijalnu i porodičnu situaciju, kao i sve moguće specifične ranjivosti deteta.

INDIKATORI

- ◆ Obim procene treba da bude dovoljan za sagledavanje kompletne detetove situacije
- ◆ Odgovarajući izvori informacija o detetovim okolnostima
- ◆ Odgovarajući vreme sprovođenja procene
- ◆ Slični procesi za svu decu, kako za žrtve tako i za osumnjičenu i/ili optuženu decu
- ◆ Uključivanje aktera iz krivičnog sistema i sistema zaštite/dobrobiti dece
- ◆ Dostupnost informacija za krivične postupke i postupke zaštite/dobrobiti dece
- ◆ Prilikom procene treba se posebno baviti svim potrebama deteta i treba razmotriti sve odgovarajuće mere (npr. socijalne, zaštitne ili edukativne) tokom čitavog postupka

Standard br. 2: Inkluzivno

Proces sprovođenja i korišćenja individualnih procena će biti prilagođen po potrebi tako da se uzmu u obzir potrebe sve dece, bez obzira na njihov uzrast, nacionalnost, lične okolnosti ili karakteristike itd.

Napomene o obrazloženju:

Osumnjičena deca, optužena za izvršenje krivičnog dela, a ponekad i deca žrtve, mogu da budu predmet diskriminacije, u zavisnosti od njihovih individualnih karakteristika ili socijalnih okolnosti.

Nijedno dete ne treba da bude isključeno iz postupka individualne procene na osnovu ličnih karakteristika ili socijalnih okolnosti.

Individualna procena je važan alat koji se može koristiti da bi se obezbedilo da se u postupku na odgovarajući način uzmu u obzir detetove specifične okolnosti. Procena može pomoći i da se identifikuju sve poteškoće ili ranjivosti deteta.

Isto tako, individualne procene se moraju prilagoditi po potrebi da bi se uzele u obzir specifične potrebe dece.

U nekim slučajevima, proces individualne procene može zahtevati dodatnu ekspertizu ili dodatne izvore informacija. Na primer, za dete sa posebnim potrebama može da bude potrebno uključivanje posebne podrške tokom procene. Za dete migranta može da bude potrebna pomoć prevodioca. Kulturni medijatori takođe mogu imati značajnu ulogu u pomaganju da se utvrde okolnosti deteta iz druge zemlje.

INDIKATORI

- ◆ Individualna procena se radi za svu decu
- ◆ Obezbeđen je jednak tretman u sprovođenju i korišćenju procesa individualnih procena
- ◆ Proces individualne procene je prilagođen određenim pitanjima u vezi sa decom, koja obuhvataju, između ostalog, rodna pitanja, pitanja LGBTI, potrebe za lekarskom negom i okolnosti etničkih manjina, npr. romske dece
- ◆ Postoje posebni koraci ili mere za rešavanje situacije dece sa posebnim potrebama, npr. prilagođeni postupci za decu sa invaliditetom
- ◆ U procesu individualne procene se može koristiti specijalizovana ekspertiza po potrebi
- ◆ U procesu individualne procene se mogu koristiti dodatni resursi po potrebi (npr. prevodioci)
- ◆ U procesu individualne procene identifikuju se potrebe dece u svrhu njihovog učešća u procesu
- ◆ U procesu individualne procene mogu se koristiti specijalizovani alati (npr. za mlađu decu i za decu sa smetnjama u razvoju)
- ◆ Obuka o procesima individualne procene pruža profesionalcima alate koji su im potrebni da obezbede postupanje bez diskriminacije i da povećaju kapacitete za odgovaranje na posebne potrebe deteta

Standard br. 3: Participatorno

Pružanje deci informacija, podrške i pomoći osnažuje ih da pristupe svojim pravima. To treba postići tako što ćete decu angažovati, saslušati, uzeti u obzir njihove stavove i dobiti njihovu saglasnost.

Napomene o obrazloženju:

Proces individualne procene treba da služi kao glavno sredstvo za obezbeđivanje učešća deteta u krivičnim postupcima u celini i pristupa procesnim zaštitnim merama koje treba da budu uspostavljene za njih.

Decu treba slušati u svim stvarima koja ih se tiču. U individualnu procenu treba direktno uključiti decu i treba da se sprovodi tako da se uzmu u obzir njihovi stavovi, potrebe i brige.

Da bi se detetu obezbedila mogućnost da učestvuje u individualnom postupku, dete treba da dobije informacije i savete o tom postupku, uključujući pravnu pomoć, naročito ako procena obuhvata sve okolnosti koje bi mogle da budu relevantne za presuđivanje o krivičnoj odgovornosti deteta.

Dete treba da dobije i podršku nezavisnog staratelja u slučajevima kada postoji sukob interesa sa roditeljima ili ako nijedan roditelj nije prisutan.

Treba tražiti saglasnost od deteta za učešće u individualnoj proceni. Dete treba da ima pravo da ne učestvuje u individualnoj proceni, ako tako odluči.

Individualne procene detetovih okolnosti ne narušavaju pravo deteta na odbranu, uključujući pravo na odbranu ćutanjem. Prema tome, pravni savetnici treba da budu uključeni u proces kao zaštitna mera.

Treba da postoje mere zaštite podataka radi čuvanja privatnosti deteta.

Treba jasno tražiti stavove deteta o ključnim elementima procene. Rezultate procene treba podeliti sa detetom na način koji odgovara njegovom uzrastu i sposobnosti razumevanja.

INDIKATORI

- ◆ Dostupnost informacija o individualnoj proceni na način prilagođen detetu i njegovom uzrastu
- ◆ Obezbedite odgovarajuću podršku za dete (kao što je nezavisna podrška/podrška roditelja po potrebi/pravni savetnik)
- ◆ Obrazac saglasnosti za dete ili njegovog staratelja za učešće u proceni
- ◆ Uključenost detetovog pravnog savetnika da bi se obezbedilo da se procena ne sprovodi na način kojim se ugrožavaju detetova prava na odbranu

- ◆ Komunikacija prilagođena detetu se koristi tokom svakog intervjua i procene
- ◆ Digitalni alati se koriste za obezbeđivanje komunikacije sa detetom kada to okolnosti iziskuju ili dozvoljavaju
- ◆ Detetovo mišljenje je dobijeno i uzeto u obzir
- ◆ Detetu treba pružiti informacije o tome kako procena doprinosi odlučivanju
- ◆ Uspostavljene su mere za zaštitu privatnosti kako bi se obezbedila poverljivost podataka o detetu
- ◆ Obuka profesionalaca o korišćenju tehnika komunikacije prilagođene detetu
- ◆ Treba jasno tražiti stavove deteta o ključnim elementima procene. Nalaze procene treba podeliti sa detetom na način koji odgovara njegovom uzrastu i sposobnosti razumevanja.

Standard br. 4:

Proces usmeren na dete i osetljiv na potrebe deteta

Individualna procena treba da se odvija na način koji je usmeren na potrebe deteta (npr. ako je to moguće, u prostorijama koje su prilagođene deci). Prvenstveno treba uzeti u obzir najbolji interes deteta tokom čitavog procesa.

Napomene o obrazloženju

Individualne procene treba da budu usmerene na dete i da se sprovode na način prilagođen deci (na primer, uzimanje u obzir lokacije na kojoj se procena sprovodi, vremena, tehnika intervjuisanja i dostupne podrške). U svim stvarima koje se odnose na dete treba prvenstveno uzeti u obzir njegov najbolji interes.

INDIKATORI

- ◆ Lokacija: Obezbedite da prostorija u kojoj se sprovodi individualna procena bude prilagođena deci (izbegavajte zastrašujuće okruženje)
- ◆ Vremenski raspored: Obezbedite da se pri određivanju vremenskog rasporeda za sprovođenje individualne procene uzmu u obzir detetove okolnosti (vreme održavanja intervjua, dovoljan broj pauza itd.)
- ◆ Osoblje: Uključite socijalne radnike obučene u oblasti razvoja deteta, prava deteta i komunikacije dece (izbegavajte agresivne tehnike)
- ◆ Podrška: Obezbedite da dete dobije odgovarajuću podršku uključenih roditelja i staratelja (ako i kada je to moguće)
- ◆ Obezbedite da najbolji interes deteta bude prvenstveno uzet u obzir tokom čitavog procesa. Preduzmite mere za emocionalnu dobrobit deteta

Standard br. 5: Kontinuirano i blagovremeno

Individualnu procenu treba sprovesti što pre je to moguće, a možda će biti potrebno i da se ažurira u različitim fazama procesa. Sama procena doprinosi radnjama tokom čitavog krivičnog postupka i nakon njega.

Napomene o obrazloženju

Individualnu procenu treba sprovesti što ranije u procesu tako da se na osnovu nje mogu preduzeti potrebne procesne zaštitne mere i mere zaštite deteta.

Procenu takođe treba ažurirati ukoliko se promene detetove okolnosti. Ovo je važno zato što se okolnosti u životu dece mogu brzo promeniti i treba ih uzeti u obzir.

To zahteva praćenje svih promena u detetovim okolnostima na odgovarajući način.

Individualne procene treba da budu dostupne za blagovremenu upotrebu u namenjene svrhe.

Treba ih koristiti kontinuirano u toku postupka kako bi se pokrile različite faze sudskog postupka i kako bi se na osnovu njih preduzele sve relevantne mere.

INDIKATORI

- ◆ Procena se sprovodi tokom i ubrzo nakon prvog kontakta deteta sa organima za sprovođenje zakona ili socijalnim radnicima zbog krivičnog dela
- ◆ Postoji sistem koji omogućuje da profesionalci koji rade sa decom ažuriraju individualnu procenu
- ◆ Postoji sistem za periodično praćenje da li je došlo do promena u detetovim okolnostima
- ◆ Postoji sistem kojim se obezbeđuje da individualna procena doprinese donošenju odluka tokom čitavog postupka.

Standard br. 6: Multidisciplinarno i kolaborativno

Dete treba da ima koristi od individualne procene koju sprovode profesionalci primenom multidisciplinarnog i kolaborativnog pristupa.

Napomene o obrazloženju:

Multidisciplinarni pristup obezbeđuje da širok spektar znanja i veštine doprinesu individualnoj proceni deteta.

Multidisciplinarni pristup omogućuje pravilno utvrđivanje raznih dimenzija detetovih okolnosti i može da olakša identifikaciju svih poteškoća sa kojima se dete suočava ili ranjivosti koje dete ima. Na primer, zdravstveni radnik treba da bude u stanju da utvrdi da li dete ima kognitivne poremećaje ili poremećaje ličnosti koji ponekad mogu nastati zbog traumatskih povreda mozga.

Primena multidisciplinarnog pristupa individualnoj proceni može da ima ogroman uticaj na interakciju deteta sa krivičnopravnim sistemom, a potencijalno može da smanji stopu recidivizma među decom učiniocima krivičnih dela. Ovoj deci može biti potrebna neurološka rehabilitacija. Identifikovanje ovog tokom procesa individualne procene verovatno će biti značajan korak u postupku za dete i pravosudni sistem.

Multidisciplinarni pristup takođe obezbeđuje da rezultat individualne procene doprinese različitim procesima u koje je dete uključeno i da bude relevantan za rad različitih profesionalaca koji imaju odgovornosti u vezi sa detetovom situacijom tokom krivičnopravnog postupka ili koje iz njega proizlaze.

Osposobljavanje ovih profesionalaca za saradnju omogućava holistički i efikasan pristup. Takođe obezbeđuje da dete ne mora da se podvrgava ponavljanju procesa procene, čime se rizikuje da se poveća trauma u slučaju dece žrtava, a mogu i da se pogoršaju druge poteškoće koje deca imaju.

„Dobili smo uverljive dokaze o tome da je potencijalno prisustvo atipičnog razvoja mozga još jedna važna stvar koju treba razmotriti kada se radi o mladim odraslim osobama u krivičnopravnom sistemu.. postoji veća verovatnoća da lica koja nastavljaju sa kriminalnim ponašanjem kao odrasli ljudi imaju neuropsihološke nedostatke, uključujući kognitivne poteškoće u razmišljanju, postupanju i rešavanje problema, emocionalnu pismenost i regulaciju, poteškoće u učenju i jezičke probleme povezane sa traumatskim povredama mozga [često kao njihova posledica]“.

Tom McMillan

- Izveštaj Odbora za pravosuđe
Parlamenta Škotske
o traumatskoj povredi mozga i zatvorima

INDIKATORI

- ◆ Uključenost različitih profesionalaca (službenici organa za sprovođenje zakona, socijalni radnici, zdravstveni radnici, prosvetni radnici itd.)
- ◆ Uključenost različitih službi
- ◆ Protokoli za koordinaciju među službama
- ◆ Sastanci i alati za upravljanje slučajevima
- ◆ Protokoli za deljenje podataka među profesionalcima, u vezi sa pravilima o čuvanju privatnosti podataka

Standard br. 7: Kvalitet

Individualnu procenu sprovodi kvalifikovano, obučeno osoblje.

Napomene o obrazloženju:

Da bi se bolje razumela deca i njihove specifične potrebe, na svim nivoima mora biti uključeno pravilno kvalifikovano i posebno obučeno osoblje. To obuhvata kvalifikacije povezane sa razvojem dece i dečjom psihologijom, kao i obuku o dečjim pravima, komunikacijom i razvojem dece.

Najbolje bi bilo da ova obuka bude multidisciplinarna. Takođe je treba sprovoditi redovno.

Po mogućnosti, sistem treba urediti tako da se obezbedi redovno angažovanje kvalifikovanog i obučenog osoblja kako bi se obezbedilo da to osoblje može da izgradi i održava relevantno profesionalno iskustvo.

INDIKATORI

- ◆ Zahtevajte da profesionalci koji sprovode procene imaju posebne kvalifikacije ili iskustva
- ◆ Uključite odgovarajuće vrste profesionalaca
- ◆ Obezbedite obuku za policiju, socijalne radnike, advokate, sudije, medijatore i staratelje
- ◆ Dovoljan obim obuke (to može da uključi prava deteta, razvoj deteta i komunikaciju dece)
- ◆ Redovna, a ne jednokratna obuka
- ◆ Standardi obuke su identifikovani
- ◆ Formiranje specijalnih timova za slučajeve koji se odnose na decu
- ◆ Postoji redovni nadzor ili nadzor među jednakima (*interview*)

Standard br. 8: Odgovarajući resursi i održivost

Individualna procena treba da bude proces za koji su izdvojeni odgovarajući resursi u pogledu izgradnje kapaciteta i interagencijske saradnje

Napomene o obrazloženju:

Sama individualna procena može da bude prilagodljiv korak, a njen obim može da bude srazmeran posebnim okolnostima u kojima se dete nalazi.

U nekim slučajevima može da postoji potreba za detaljnijom procenom uz intenzivno korišćenje resursa, dok će u drugim slučajevima procena biti jednostavnija.

Šire gledano, sistem za sprovođenje individualnih procena treba da bude podržan procesom za koji su resursi pravilno izdvojeni.

Resursi obuhvataju uključene profesionalce, usluge podrške, alate, kontrolne liste, obuku, ad hoc eksperte, digitalnu tehnologiju za upravljanje slučajevima (ko može da uđe u digitalno okruženje, u koju svrhu ...) i stabilno finansiranje.

INDIKATORI

- ◆ Namenska (državna) finansijska sredstva za podršku procenama individualne procene
- ◆ Odgovarajuće prostorije su dostupne
- ◆ Uključene organizacije su dobro opremljene za izvršavanje zadataka
- ◆ Dovoljno osoblja (nisu preopterećeni radom na slučajevima)
- ◆ Mere za podršku stabilnosti osoblja (npr. formiranje specijalizovanih jedinica)
- ◆ Dostupnost alata podrške
- ◆ U individualnim slučajevima, proces planiranja kako bi se utvrdilo šta je potrebno za pravilno sprovođenje individualnih procena; dostupnost resursa za individualne slučajeve

Standard br. 9: Usmerenost na uticaj

Individualna procena se sprovodi kao konkretna mera koja treba da ima konkretne rezultate u pogledu ostvarivanja prava i potreba dece

Napomene o obrazloženju:

Individualna procena nije samo ispunjavanje forme.

Treba da se koristi prilikom odlučivanja o merama koje bi za decu trebalo preduzeti tokom krivičnog postupka, uzimajući u obzir potrebe i prava deteta (npr. priprema za forenzičke intervjuje, mere za rešavanje rizika od zastrašivanja).

Takođe treba da doprinese odlukama o uslugama koje treba da budu dostupne toj deci, iz socijalne, obrazovne ili zdravstvene perspektive.

Treba da bude osnova za određene aspekte odluka koje proističu iz krivičnog postupka ili su u vezi sa krivičnim postupkom, uključujući, na primer, mogućnosti restorativne pravde.

INDIKATORI

- ◆ Doprinosi nizu različitih mera (npr. procesne zaštitne mere, obrazovne, socijalne, zaštitne, zdravstvene mere itd.)
- ◆ Kroz uključenost različitih službi
- ◆ Kroz uključenost različitih profesionalaca
- ◆ Kroz prave profesionalce koji imaju pristup individualnoj proceni
- ◆ Korišćenje u krivičnompravnom sistemu i procesima zaštite/dobrobiti dece

Primeri posebnih procesnih zaštitnih mera zasnovanih na informacijama iz individualne procene	Primeri mera za dobrobit i/ili zaštitu deteta koje su zasnovane na informacijama iz individualne procene u različitim životnim okolnostima deteta
<ul style="list-style-type: none"> ◆ Informacije, pomoć i podrška ◆ Pristup pravnoj pomoći/besplatnoj pravnoj pomoći ◆ Uslovi ispitivanja ◆ Restorativna pravda ◆ Starateljstvo (u slučajevima sukoba sa porodicom kada se radi o detetu žrtvi) ◆ Mere relevantne za presudu (kada se radi o osumnjičenoj i/ili optuženoj deci) 	<ul style="list-style-type: none"> ◆ Fizičko zdravlje ◆ Mentalno zdravlje ◆ Usluge socijalne zaštite ◆ Usluge socijalne zaštite ◆ Službe za zaštitu dece (za decu žrtve) ◆ Edukacija ◆ Mere relevantne za pritvor/upućivanje u instituciju (kada se radi o osumnjičenoj i/ili optuženoj deci)

Standard br. 10:

Usmerenost na napredak (Doprinos učenju)

Redovan pregled iskustava u procesu će dovesti do sistemskih poboljšanja u odgovaranju na potrebe dece u krivičnom postupku

Napomene o obrazloženju:

Biti u mogućnosti da se obezbedi napredak u postizanju pravosuđa po meri deteta.

Proces procene detetovih individualnih okolnosti i potreba treba preispitati, pratiti i prilagoditi uzimajući u obzir nove trendove, dešavanja i dobre prakse. To podrazumeva dobar sistem razmene, istraživanja, praćenja i prikupljanja podataka.

Dobar sistem je usmeren i na dopiranje do širokog spektra relevantnih aktera (uključujući javnost), na potrebu da se radi na poboljšanju svesti o potrebi za pravosuđem po meri deteta, kao i na potrebu da se sprovedu individualne procene kako bi se obezbedilo da se najbolji interesi deteta uzmu u obzir kao primarni faktor u aktivnostima koje se na njih odnose. Sve ovo doprinosi procesu izgradnje solidnog sistema.

INDIKATORI

- ◆ Proces individualne procene se redovno preispituje i prati na nivou politike i prakse
- ◆ Napredak u sistemu je definisan
- ◆ Utvrdite konkretne izazove i bavite se njima
- ◆ Relevantni podaci se prikupljaju i pregledaju Razmena iskustava među uključenim službama
- ◆ Sistem rada sa akterima koji imaju interes za individualnu procenu (npr. prosvetni radnici, zdravstveni radnici itd.)
- ◆ Unapređenje svesti javnosti
- ◆ Učenje iz međunarodne dobre prakse

PRATITE NAS

Terre des hommes in Europe

tdh-europe.org
twitter.com/TdhEurope
www.facebook.com/TdhEurope

Terre des hommes Hellas

www.facebook.com/tdh.greece
twitter.com/tdh_greece

Terre des hommes Romania

tdh.ro
www.facebook.com/TdhRomania

Child Circle

www.childcircle.eu
twitter.com/ChildCircle.EU

Child Rights Center, Serbia

cpd.org.rs
www.facebook.com/Centarzapravadeteta

Defence for Children The Netherlands

www.defenceforchildren.nl
twitter.com/DefenceChildren
www.facebook.com/DefenceForChildrenNL

Social Activities and Practice

Institute, Bulgaria

www.sapibg.org/bg
www.facebook.com/sapibg

Projekat FOKUS sufinansira
Program Evropske unije za prava,
jednakost i državljanstvo
(2014-2020)

